

Avfärda inte förlorarnas upplevelse

Svenska Dagbladet den 5 december 2020

Kritiken och röstupproret från de människor som är kvar i avfolkningsbygder har flera orsaker. Globaliseringen har återigen samlat på sig en viktig skara kritiker. En växande forskningslitteratur visar att inom länder, i regioner eller enskilda yrken, finns det en koppling mellan att exponeras för globalisering och efterföljande lokalt missnöje.

Missnöjet hos medborgare som förlorar på globaliseringen handlar inte alltid om försämringar i absoluta tal. Det har mycket mer att göra med ojämlikheter och en stark känsla av att förringas. De som i dag saknar anknytning till samhället hade ofta jobb som gått förlorade eller bodde där man upplever att man fått det sämre under globalisering och frihandel.

I Stolper-Samuelsons hypotes (från 1941) om handelns effekter förklaras att på platser med mycket kvalificerad arbetskraft, som USA och Europa, innebär frihandel att utbildad arbetskraft förlorar i lön. Teorin visar att öppenhet för handel skadar vissa människor i samhället, trots att länder i stort drar nytta av ökad handel. Tanken är då att de som vinner på ökad handel ska kompensera förlorarna genom att vinsterna från frihandeln omfördelas. Verkligheten är dock inte så enkel.

Harvardekonomen Dani Rodrik hävdar att ett av de största misstagen under senare decennier har varit främjandet av finansiell globalisering utan en motsvarande anpassning av nationella institutioner. Tanken var att det fria globala flödet av finansiering skulle sätta pengar i arbete där de gör mest nytta. Våra besparingar skulle kanaliseras till länder med högre avkastning och företagare där skulle ha tillgång till mer pålitligt kapital.

Problemet är att vår kompetens för omfördelning är lokal medan ett fungerande system för kapitalflöden skulle behöva vara globalt. Långsiktiga finansiella flöden kräver reformerad beskattning och förändrar förhandlingsstyrkan mellan arbetsmarknadens parter.

Så länge lönerna fastställs i förhandlingar kommer arbetsgivarna att kunna göra trovärdigt att det finns ett globalt hot mot lönerna. Kapital är mycket mer rörligt än arbete och därför blir arbetets lön känsligare för lokala ekonomiska förändringar. Arbetstagare med de svagaste färdigheterna och kvalifikationerna, de som har minst förmåga att röra på sig, påverkas mest.

Till detta ska läggas att kapitalet är svårt att beskatta så regeringar måste alltmer förlita sig på skatter på mindre mobil konsumtion och framförallt på arbete.

Vi kan inte gå tillbaka i tiden. Vi kan inte ångra globaliseringen. Få vill leva i en värld utan, eller ens med särskilt begränsad, global handel. Men vi har nått en punkt där vi inte längre kan bedöma globaliseringens inverkan på samhället genom att titta på dess nettoeffekter.

Rodrik menar att den politiska mitten kan komma att förvandlas till ett evigt slagfält ifall dess makthavare inte svarar på missnöjet på ett lämpligt sätt. Ett scenario där förlorarnas elände lättvindigt avfärdas. Och därigenom växer gradvis ännu mer populism och protektionism.

Özge Öner